

ПРИНЦИПИ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ

ПАСТЕРНАК Ігор Миколайович - Одеський національний медичний університет
УДК 351.746

В статті здійснено теоретичний аналіз принципів взаємодії Государственной пограничної служби України в отношениях правоохрнительными органами при исполнении служебных и боевых задач. Дано определение понятия «принципы взаимодействия Государственной пограничной службы Украины с правоохрнительными органами».

Ключові слова: *принципи, взаємодія, Державна прикордонна служба України, правоохоронні органи.*

Вважається, що принципи є важливою складовою частиною будь-якої організованої системи. З цієї причини дослідження проблеми принципів взаємодії Державної прикордонної служби України (ДПСУ) з правоохоронними органами є логічним продовженням дослідження самого поняття «взаємодія» як організаційно-правового явища. Власне уміння забезпечити досягнення поставленої мети при виконанні службово-бойових завдань, забезпечити при цьому інтереси суспільства та уникнути при цьому небажаного є не що інше, як дотримання принципів діяльності.

Як філософсько-правова категорія принципи (лат. *principium* – начало, основа) сягають своїм історичним корінням в античні часи. Вони були предметом філософських роздумів Аристотеля, Платона, Евкліда, Сократа, Цицерона. У цей період розвитку людської думки принципи розглядались як онтологічна категорія. У часи середньовіччя принципи взаємовідносин людини і держави згадувались у трактатах Гюго, Спінози,

Декарта, поступово еволюціонуючи з категорії буття у правову та управлінську категорії.

У теорії права принципи були предметом досліджень О.В. Волошенюка, О.М. Головка, О.В. Зайчука, В.В. Копейчикова, О.Ю. Нечипоренка, О.В. Петришина, І.М. Погрібного, Ю.А. Пониматченка, Н.М. Оніщенко, П.М. Рабіновича, О.Ф. Скакун, М.В. Цвіка та інших.

В адміністративному праві принципи як організаційно-правова категорія висвітлена у працях таких учених як О.М. Бандурка, С.Ю. Беньковський, Ю.П. Битяк, С.В. Ківалов, А.М. Колодій, В.К. Колпаков, А.Т. Комзюк, А.М. Подоляка, Я.О. Пономарьова, С.О. Кузніченко, В.Ю. Шильник, Х.П. Ярмакі та інші.

Серед західних учених-юристів принципи права досліджували Е. Аннерс, Л.М. Браун, Е. Бредлі, Дж. Гінзбург, А.В. Дайсі, М. Джонес, Б. Жакьє, Р. Кей, Т.К. Хартлі. В управлінських науках це поняття аналізувалось В.Д. Бакуменком, В.І. Кнорінгом, І.В. Колупаєвою, Н.В. Осадчою, Н.В. Шибяєвою та іншими.

Не залишають поза увагою поняття принципів дослідники службово-бойової діяльності органів охорони кордону. Так, Р.М. Ляшук пояснює принципи застосування силових заходів ДПСУ як «універсальні, науково обґрунтовані й апробовані практикою, закріплені прямо або опосередковано в нормативно-правових актах основні ідейні засади, які виражають сутність і специфіку

порядку застосування силових заходів як самостійного правового явища і які є орієнтиром для практичної діяльності ДПСУ у цій сфері» [1, с.7].

Зазвичай, правове вираження принципів здійснюється у вигляді теоретичних висновків, закріплених у своїй основі правовими формулами.

Загально відомо, що діяльність ДПСУ незалежно від своєї правової природи (юрисдикційної, організаційної, службово-бойової) здійснюється на підставі правових норм. Отже, і принципи цієї діяльності базуються на нормах національного законодавства.

Так, Закон України «Про державний кордон України» принципом непорушності державних кордонів визначає *«відображення територіальної цілісності, політичної та економічної незалежності, суверенітету та єдності України»* [2].

Стаття 3 Закону України «Про Державну прикордонну службу України» визначає основні принципи діяльності ДПСУ, а саме: *законність; повага і дотримання прав та свобод людини та громадянина; позапартійність; безперервність; поєднання гласних, негласних та конспіративних форм і методів діяльності; єдиноначальність; колегіальність при розробці важливих рішень; взаємодія з органами державної влади, органами місцевого самоврядування та громадськими організаціями при здійсненні покладених на Державну прикордонну службу України завдань; відкритість для демократичного цивільного контролю* [3].

Поряд з цим, принцип забезпечення недоторканності державного кордону та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні обумовлений статтею 7 цього Закону, як основоположна засада діяльності центрального органу виконавчої влади у сфері охорони державного кордону по реалізації державної політики у сфері охорони державного кордону [3].

Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» статтею 4 визначає, що така діяльність *ґрунтується на принципах верховенства права, законності, дотримання прав і свобод людини* [4].

Крім зазначених актів, принципи діяльності прописані у спеціальних законах, що

регулюють окремі напрямки діяльності органів ДПСУ, зокрема: статті 3 Закону України «Про розвідувальні органи України» та статті 4 Закону України «Про контррозвідувальну діяльність» [5], статутних законах, що регулюють діяльність суб'єктів, з якими взаємодіє ДПСУ при здійсненні службово-бойової діяльності, зокрема: «Про Національну поліцію» [6], «Про Національну гвардію України» [7], «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України» [8], а також у багатьох інших законах та підзаконних актах, які застосовуються посадовими особами ДПСУ під час виконання службових завдань.

Метою вказаних нормативно-правових актів є підвищення ефективності взаємодії органів та частин ДПСУ та правоохоронних органів, направленої на забезпечення додержання прав і свобод осіб, їхньої безпеки, протидії найбільш посяганням на недоторканість державного кордону тощо.

Нормативна фіксація принципів виводить їх із статусу наукових пропозицій та висновків надаючи їм імперативну силу, оскільки право, будучи головним регулятором суспільних відносин, поширює свій регулятивний вплив на правовідносини, що виникають у процесі службової діяльності ДПСУ. Таким чином, додержання принципів діяльності є її загальнообов'язковою умовою.

Гострота дискусії щодо природи, значення, правового регулювання принципів правової діяльності відображається також і у пропонованих різними авторами їхніх переліках.

Складність проблеми дослідження принципів взаємодії ДПСУ з правоохоронними органами полягає в тому, що виникає необхідність розмежування принципів діяльності ДПСУ та правоохоронних органів та принципів, на підставі яких здійснюється організація взаємодії між ними. Схожість між ними є очевидною, однак є і відмінності.

Їхнє завдання полягає в тому, щоб забезпечити із всієї різноманітності можливих службових взаємовідносин саме взаємодію як необхідну умову підвищення якості виконання службово-бойових завдань ДПСУ.

Принципи діяльності відділів прикордонної служби були досліджені Р.М. Ляшуком. Дослідник вбачає, що до загальноправових принципів їхньої діяльності відносяться: «верховенства права; законності; гласності; гуманізму; своєчасності й адекватності заходів захисту національних інтересів в умовах реальних і потенційних загроз; чіткого розмежування повноважень та взаємодія органів державної влади у забезпеченні прикордонної безпеки; взаємодії з органами державної влади, органами місцевого самоврядування та громадськими організаціями; демократичного цивільного контролю за діяльністю ВПС; використання в інтересах України механізмів міжнародної прикордонної безпеки» [9, с.77-80]. До спеціальних автор відніс наступні: мінімізація завданої шкоди; своєчасність і адекватність застосування екстраординарних заходів адміністративного припинення [1, с.7]. Що стосується загальноправових принципів, то ми у цій частині повністю згодні з Р.М. Ляшуком, адже взаємодія в діяльності органів з охорони кордону повинна мати конкретний характер, ґрунтуватися на законі та правильному сполученні форм і методів роботи та здійснюватися з дотриманням наведених ним принципів. Стосовно спеціальних, то зазначимо, що цей перелік є явно не повним.

І.М. Савенко, залишивши загальноправові принципи поза увагою, торкнувся виключно спеціальних принципів, зазначивши, що до них відносяться: широке застосування гласних та негласних форм і методів охорони державного кордону; безперервне добування інформації, своєчасну її реалізацію в інтересах охорони кордону; постійну готовність підрозділів до дій; комплексне застосування різнорідних сил та засобів; взаємодію сил і засобів; безперервність та гнучкість охорони кордону; доцільну побудову охорони кордону й прикордонного контролю; зосередження основних зусиль на найважливіших напрямках і в потрібний час; маневр силами та засобами; активність, прихованість і раптовість дій; здійснення оперативно-службової діяльності виключно спеціально підготовленими для цього військовослужбовцями та працівниками

ДПСУ; вибірковість контрольних заходів і підстав оцінки ризиків; автоматизований та безперервний процес управління відділом; єдиноначальність, централізація управління з делегуванням підлеглим повноважень щодо самостійного вибору способів виконання поставлених завдань; усебічне забезпечення оперативно-службової діяльності; урахування й використання психологічного стану особового складу в інтересах вирішення поставлених завдань. На його думку, спеціальні принципи діяльності прикордонної служби – це ті основоположні нормативні засади, які притаманні лише особливому виду діяльності держави – охороні кордону України [10].

Аналіз авторських думок з приводу дослідження принципів взаємодії, як організаційно-правової категорії, вказує на те, що в них багато спільного з принципами управління. До речі, це зауважив ще В.М. Плішкін, адже вони об'єднані спільною метою: і управління, і взаємодія мають за мету погоджене функціонування системи. На думку цього автора, взаємодія буде найбільш ефективною, якщо вона ґрунтуватиметься на системі принципів, серед яких можна назвати принципи: науковості; законності; плановості; безперервності; «головної ланки»; «резерву»; маневреності; оптимального використання можливостей взаємодіючих елементів; пропорційної відповідальності за наслідки взаємодії [11, с.506].

Оминаючи конкретний опис загальноправових принципів взаємодії ДПСУ з правоохоронними органами, пояснимо, що вони достатньо описані у правовій літературі, оскільки притаманні будь-якій правовій та організаційно-управлінській діяльності, незалежно від виду діяльності та галузі правового регулювання. Їхній перелік, на нашу думку, у повному обсязі окреслив цитований нами вище Р.М. Ляшук [9, с.77-80]. З цієї причини зосередимось на принципах спеціальних, які слід виводити з факторів взаємодії: мети взаємодії, кола суб'єктів взаємодії, взаємовідносин між правоохоронними органами та органами ДПСУ, моделі поведінки між суб'єктами взаємодії.

Перш за все спробуємо розкрити принципи, закріплені законодавчо.

Принцип безперервності взаємодії. Безперервність є філософською категорією, що відображає єдність перервної, поділеної реальності, взаємоперехід окремих її ланцюгів [12, с.100]. Одночасно безперервність є фундаментальною властивістю таких категорій, як час та простір. Є.В. Тріфонов пояснює поняття «безперервність» як властивість, що виражає сутнісні характеристики ймовірної дійсності, її цілісність, необмеженість у просторі і часі, взаємообумовленість ступенів еволюційного розвитку дійсності [13].

У контексті досліджуваного принципу взаємодії безперервність означає взаємозв'язок і єдність відрізків часу, в яких реалізуються певні елементи взаємодії органів ДПСУ з іншими правоохоронними органами. Саме єдність частин цілого обумовлює можливість існування самого факту взаємодії. На практиці це означає, що під час реалізації взаємодії ДПСУ з правоохоронними органами не допускаються будь-які календарні перерви. Цей принцип також презюмує умову, за якої взаємодія продовжується після інституційних реорганізацій, наприклад: Прикордонні війська України – Державна прикордонна служба України, внутрішні війська – Національна гвардія, міліція – поліція, міськрайонна прокуратура – місцева прокуратура тощо.

Принцип широкого застосування гласних та негласних форм і способів взаємодії. Зазначений принцип взаємодії встановлений статтею 3 Закону України «Про Державну прикордонну службу України», а з цієї причини обов'язковий під час здійснення будь-якої діяльності, що законодавством покладена на ДПСУ. Зазначений принцип полягає у виборі тих форм та способів діяльності, які відповідають умовам у місцях виконання службових завдань: на державному кордоні, на адміністративному кордоні з Автономною Республікою Крим, на лінії розмежування в зоні проведення антитерористичної операції. Ці дії, як зазначає І.М. Савенко, доцільні з позиції законності й охорони державної таємниці [10, с.2]. Цей принцип наближено подібний до дослідженого С.Ю. Беньковським у провадженнях у справах про адміністративні правопорушення, названий ним принципом раціонального поєднання глас-

ності та конфіденційності [14, с.84] з різницею використання інформації з обмеженим доступом: конфіденційної про особу – у дослідженні С.Ю. Беньковського, з державною таємницею – у нашому дослідженні.

Принцип ефективності. Ефективність є якісним показником механізму взаємодії, характеризує як весь управлінський процес, так і окремі його елементи. Цей принцип полягає у забезпеченні позитивного відношення корисного ефекту (результату) до витрат на його одержання. Природу практичної реалізації цього принципу М.М. Адамчук, Ю.П. Бабков та А.Ю. Бабков пояснюють, «... що з усіх можливих варіантів досягнення мети вибирається той, який дозволяє досягнути її шляхом найменших витрат ресурсів» [15, с.11].

На нашу думку підвищення ефективності взаємодії з органами внутрішніх справ, прокуратури, служби безпеки та іншими забезпечується шляхом:

- жорсткого добору кадрів та постійного підвищення професіоналізму особового складу як ДПСУ так і інших правоохоронних органів;
- перманентного покращення перспективного озброєння та матеріально-технічного оснащення;
- застосуванням якісних правових актів направлених на забезпечення взаємодії.

Найважливішою складовою управлінської ефективності під час виконання завдань ДПСУ є досягнення максимально позитивного кінцевого правоохоронного результату. Цей принцип взаємодії настільки взаємопов'язаний з іншими принципами, що про його самостійне існування без принципів науковості, плановості, системності, спільності інтересів взаємодіючих суб'єктів та інших принципів помилково говорити.

Вичерпність законодавчо закріплених принципів не позбавляє нас обов'язку виокремити інші формули, на яких будується закономірність усіх елементів взаємодії, науково обґрунтувати їх та покласти в основу формування системи принципів взаємодії ДПСУ з правоохоронними органами.

Принцип правового обґрунтування означає, що реалізація взаємодії повинна мати чітку правову основу, сформовану на національ-

ному рівні. Хоча проблема його застосування ускладнюється з огляду на встановлену законодавством закритість окремих відомчих нормативно-правових актів, які регулюють виконання завдань ДПСУ.

Принцип забезпеченості ресурсами. Його ще називають принципом достатності [16]. Цей принцип передбачає раціональний та оптимальний розподіл ресурсів, що необхідні для організації взаємодії: правових, інформаційних, матеріальних, фінансових, людських, комунікаційних (транспорту та зв'язку), озброєння та інших.

Специфіка виконання завдань ДПСУ, велика суспільна відповідальність за досягнення позитивного результату внаслідок їхнього виконання, наявність особливих ризиків обумовило поділ цього принципу на *принцип достатності* та *принцип надмірності*. Останній полягає у тому, що для забезпечення завдань ДПСУ в цілому, так і функцій взаємодії, потрібно мати таку чисельність сил та засобів, яка перевищує потрібну [15, с.12].

Принцип спеціалізованості (оптимального використання можливостей суб'єктів, що взаємодіють). У правовій літературі можна зустріти його іншу назву – принцип спеціалізації [17] та комплексного використання сил та засобів взаємодіючих сторін тощо [18, с.75]. Цей принцип можна вважати одним із основоположних з точки зору організації багатоінституційної взаємодії, оскільки саме на підставі цього принципу відповідні суб'єкти взаємодії виконують завдання згідно зі своїми статутними законами.

Принцип паритетності (рівності) полягає у рівноправності взаємодіючих суб'єктів, чіткому закріпленні їхньої ролі та функцій під час реалізації взаємодії. У науковій літературі соціального та управлінського спрямування він згадується як принцип соціального партнерства [19; 20]. Цей принцип означає, що кожен з учасників взаємодії в ході співпраці не втрачає своєї самостійності, не входить у підпорядкування один одному, а має рівні права при вирішенні всіх питань спільної діяльності. Суб'єкти взаємодії в рамках повноважень самостійні у виборі найбільш ефективних прийомів і методів вирішення конкретних проблем і несуть від-

повідальність за результати своєї діяльності. Сторони не можуть передоручати один одному виконання не властивих їм функцій [21, с.86]. Реалізація принципу паритетності на практиці не дозволяє пред'являти підвищені вимоги або встановлювати будь-які переваги однієї сторони над іншою, виключає дублювання і допомагає за рахунок раціонального і комплексного використання різних за характером заходів домогтися вирішення поставленого завдання.

Принцип збалансованості обумовлює вимогу забезпечення під час взаємодії балансу інтересів та можливостей взаємодіючих суб'єктів. Реалізація цього принципу відбувається шляхом врахування під час планування взаємодії ресурсних та компетенційних можливостей як ДПСУ, так і правоохоронних органів; їхніх внутрішніх обмежень в управлінських системах; різної інтерпретації службових та бойових ситуацій; можливих міжособистісних конфліктів тощо. Цей принцип відповідає принципу сумісності елементів взаємодії дослідженого професором Х.П. Ярமாகі, що передбачає відсутність протиріч між заходами щодо організації взаємодії між суб'єктами взаємодії, навіть якщо ці заходи ефективні з точки зору вузьковідомчих інтересів. На думку цього автора, спеціалізація поряд з позитивними факторами має і негативні, оскільки можливе звуження інтересів суб'єктів взаємодії, і, як наслідок, – зводить зусилля всіх суб'єктів до виконання лише функціональних обов'язків, покладених на кожного окремо. Застосування цього принципу нейтралізує негативні наслідки, викликані спеціалізацією як всередині, так і між суб'єктами взаємодії [22, с.72-74].

Принцип «головної ланки» обумовлює виділенню однієї стратегічної мети, на яку опиратимуться суб'єкти взаємодії під час виконання службово-бойових завдань. Постановка мети під час планування взаємодії не виключає відмови від інших цілей у діяльності ДПСУ. Більше того, досягнення правоохоронної цілі, якраз і становить основну ціль, досягнення якої дозволить розв'язати всю сукупність проблем. Однак обмеженість ресурсів чи компетенції може обумовлювати відмову від інших (другорядних) цілей.

Окрему увагу слід звернути на *принцип цільової адаптації*. Цей принцип у правових науках не досліджувався. У теорії управління правоохоронними органами та силами правопорядку він висвітлений поверхнево. Будучи безпосередньо управлінським принципом, а не правовим, він є предметом наукової уваги вчених управлінців [23], соціологів [24], кібернетиків [29] та зустрічається у науковій літературі під назвою «принцип гнучкості та адаптивності» [25].

У відповідності з цим принципом ефективна політика організації взаємодії формується в силу орієнтації всіх елементів, зв'язків, методів і прийомів, які використовуються в механізмі досягнення стратегічної мети. Принцип цільової адаптації обумовлює: відповідність організації взаємодії її меті, пристосування мети до організації; забезпечення внаслідок адаптації досяжності мети взаємодії; вираз мети формою організації взаємодії.

Принцип пропорційної відповідальності за наслідки взаємодії передбачає облік та оцінку діяльності взаємодіючих елементів за той обсяг діяльності, який покладался на них відповідно до плану взаємодії [26]. У відповідності з цим принципом взаємодія ДПСУ з правоохоронними органами здійснюється згідно із нормативно-правовими актами та планами взаємодії. За наслідками виконання завдань, не залежно від досягнення поставленої мети чи обсягів такого досягнення, здійснюється оцінка діяльності суб'єктів взаємодії. Досліджуючи цей принцип взаємодії, В.М. Олійник слушно зауважив, що згідно з цим принципом взаємодіючі суб'єкти повинні нести відповідальність лише за той обсяг роботи, який був покладений на них у межах їх компетенції. Однак відсутність критеріїв діяльності суб'єктів взаємодії на практиці приводить до застосування солідарної відповідальності [27]. Істотною є умова реалізації цього принципу, яка полягає у тому, що відповідальність за виконання певної функції під час взаємодії не повинна перевищувати обсягу наданих повноважень, але і не повинна бути меншою за ці повноваження.

Поданий перелік досліджених принципів взаємодії не може вважатись абсолютно

вичерпним. Оскільки притаманна управлінським, як і правовим, принципам властивість абстрактного відображення закономірностей соціальної дійсності дає підстави окреслити інші закономірності у відносинах реалізації феномену взаємодії. З цього приводу В.І. Кнорринг слушно зазначив, що будь-яке правило, яке сприяє вдосконаленню управлінських процесів та прийняттю управлінських рішень, може займати певне місце серед принципів, поки досвід не спростує його [28, с.153-157]. Саме такий підхід і формує наявність у правових, управлінських та військових науках численні підходи як до класифікації та систематизації принципів, так і до його переліку.

З огляду на запропоновану В.І. Кноррингом форму підходу до принципів, як до управлінського та правового феномену, до переліку принципів взаємодії ДПСУ з правоохоронними органами можна віднести також принципи: *цільспрямованості, плановості, безперервності, системного підходу (системності), ефективних комунікацій, програмно-цільового підходу, субсидіарності, зворотного зв'язку, комплексності, маневреності, посилення управляючих параметрів системи, науковості, резерву* тощо. Головне, щоб вони були тим першоджерелом, на якому будується закономірність усіх елементів взаємодії.

Усі окреслені нами принципи взаємодії мають важливе, хоча і не однакове значення, однак досягнення високих результатів взаємодії забезпечується їхнім системним та комплексним застосуванням.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що принципами взаємодії Державної прикордонної служби України з правоохоронними органами є сукупність науково обґрунтованих та нормативно закріплених основних засад спільної чи узгодженої діяльності в інтересах досягнення загальних цілей з метою забезпечення правопорядку на державному кордоні та його недоторканості.

Література.

1. Ляшук Р.М. Адміністративно-правове регулювання застосування силових заходів у діяльності державної прикордонної служби України : автореф. дис. ... канд.

юрид. наук : 12.00.07 / Р.М. Ляшук. – К., Академія управління МВС, 2010. – 18 с.

2. Про державний кордон України : Закон України. [Електронний ресурс]. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1777-12>.

3. Про Державну прикордонну службу України : Закон України. [Електронний ресурс]. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/661-15>.

4. Про оперативно-розшукову діяльність. Закон України. [Електронний ресурс]. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу:

5. Про контррозвідувальну діяльність : Закон України. [Електронний ресурс]. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/374-15>.

6. Про Національну поліцію : Закон України. [Електронний ресурс]. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

7. Про Національну гвардію України : Закон України. [Електронний ресурс]. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/876-18>.

8. Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України : Закон України. [Електронний ресурс]. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3099-14>.

9. Ляшук Р.М. Загальноправові засади діяльності відділів прикордонної служби / Р.М. Ляшук // Вісник Академії адвокатури України. – 2012. – 3(25). – С. 77-82.

10. Савенко І.М. Принципи та функції Державної прикордонної служби України / І.М. Савенко // Демократичне врядування. – 2015. – вип. 15. http://lvivacademy.com/vidavnistvo_1/visnyk15/fail/Savenko.pdf.

11. Теорія управління органами внутрішніх справ: Підручник / За ред. канд. юрид. наук Ю.Ф. Кравченка. – К.: Націон. акад. внутр. справ України, 1999. – 702 с.

12. Кобрин В.С. Принципи безперервності та наступності та наступності

в діяльності Прем'єр-міністра України / В.С. Кобрин // Науковий вісник Ужгород. націон. ун-ту, – 2013, – Серія право, – Вип. 22, – Част. I, – Том I. – С.99-102.

13. Трифонов Е.В. Антропология: дух – душа – тело – среда человека, или Пневмопсихосоматология человека. Рус.-англ.-рус. энциклопедия, 18-е изд., 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tryphonov.ru/tryphonov3/terms3/cd.htm>.

14. Беньковський С.Ю. Правові засади та принципи провадження у справах про адміністративні правопорушення: дис ... канд. юрид. наук / С.Ю. Беньковський. – Ірпінь, 2009. 208 с.

15. Бабков Ю.П. Система принципів створення угруповань військ (сил) Національної гвардії України / Ю.П. Бабков, М.М. Адамчук, А.Ю. Бабков // Честь і закон. – 2015. – № 1. – С.8-15. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chiz_2015_1_4.

16. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник / О.В. Зайчук [та ін.]; ред. О.В. Зайчук, Н.М. Оніщенко. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 688 с.

17. Глущенко С.В. Принципи спеціалізації та інстанційності в діяльності Вищого спеціалізованого суду / С.В. Глущенко // Часопис Академії адвокатури України. – 2014. – № 1. – С. 13-17.

18. Заброта Д.Г. Взаємодія суб'єктів боротьби з корупцією (адміністративно-правовий аспект) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Д.Г. Заброта. Київ, 2005. 233 с.

19. Майстро С.В. Теоретико-методологічні засади реалізації державної економічної політики / С.В. Майстро // Теорія та практика державного управління. – 2013. – Вип. 2. – С. 149-155.

20. Трудове право України: Академічний курс: Підруч. для студ. спец. вищ. навч. закл. / П.Д. Пилипенко, В. Я. Бурак, З. Я. Козак та ін.; За ред. П. Д. Пилипенка. – 2-е вид., іерероб. і доп. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2006. – 544 с.

21. Нажбудинов М.А. Правовые и организационные основы взаимодействия органов внутренних дел с институтами гражданского общества в Республике Таджикистан в сфере противодействия нар-

АНОТАЦІЯ

У статті здійснено теоретичний аналіз принципів взаємодії Державної прикордонної служби України у відносинах правоохоронними органами під час виконання службових та бойових завдань. Дано визначення поняття «принципи взаємодії Державної прикордонної служби України з правоохоронними органами».

SUMMARY

The article is a theoretical analysis of the principles of interaction between the State Border Service of Ukraine in relations with law enforcement agencies while carrying out official tasks and combat missions. The concept "principles of cooperation between the State Border Service of Ukraine with law enforcement agencies" is defined.

котизации населения : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.11 / М.А. Нажбудинов Академия управления МВД России, Москва, 2015. 255 с.

22. Ярмакі Х.П. Взаємодія суб'єктів провадження у справах про адміністративні правопорушення / Х.П. Ярмакі // Вісник Запорізького національного університету. – 2012. – № 1(II). – С.71-76.

23. Латфуллин Г.Р. Теория организации / Г.Р. Латфуллин, А.В. Райченко. – СПб: Изд.-во. «Питер». 2004. – 395 с.

24. Кузнецов П.С. Социологическая теория социальной адаптации: дис. ... д-ра соц. наук: 22.00.04 / П.С. Кузнецов. Саратовский гос. ун-т. – Саратов, 2000. 335 с.

25. Бойко, Т.Л. Принципи управління інтелектуальним потенціалом підприємства / Т.Л. Бойко // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». – 2014. – №8. [Електронний ресурс]. – Ре-

жим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3263>.

26. Касьяненко М.М. Організація роботи та управління органами державної податкової служби України : Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М.М. Касьяненко, М.В. Гринюк, П.В. Цимбал. – Ірпінь: Держ. под. адм. України. 2001. – 229 с.

27. Олійник В.М. Поняття та принципи взаємодії при виявленні та розкритті злочинів у сфері господарської діяльності /- В.М. Олійник // Форум права. – 2012. – №2. – С. 511-518. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.

28. Державне управління: філософські, світоглядні та методологічні проблеми : моногр. / кол. авт. ; за ред. В.М. Князева. – К.: Вид-во НАДУ. «Міленіум», 2003. – 320 с.

29. Goodwin P., Wright G. Decision Analysis for Management Judgment. 2004. John Wiley & Sons Ltd. – 477 s.